

VU Research Portal

Richtlijnconforme interpretatie bij de informatieplicht van algemene voorwaarden voor dienstverleners

Schaub, M.Y.

published in

Contracteren: tijdschrift voor de contractspraktijk
2013

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Schaub, M. Y. (2013). Richtlijnconforme interpretatie bij de informatieplicht van algemene voorwaarden voor dienstverleners. *Contracteren: tijdschrift voor de contractspraktijk*, 1, 3-7.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Ad rem

Richtlijnconforme interpretatie bij de informatieplicht van algemene voorwaarden voor dienstverleners

Mr. dr. M.Y. Schaub*

1. Artikel 6:234 BW tussen 1 juli 2010 en 1 januari 2012

Artikel 6:234 Burgerlijk Wetboek (BW) bevat een vrij strikte informatieplicht met betrekking tot algemene voorwaarden. Indien niet aan deze informatieplicht is voldaan, kunnen (kort gezegd) kleinere professionele wederpartijen en consumenten de algemene voorwaarden vernietigen op grond van artikel 6:233b BW.¹ Artikel 6:234 BW is sinds de invoering in 1992 verschillende keren gewijzigd, onder meer met het oog op het gebruik van elektronische algemene voorwaarden.²

Een van deze wijzigingen was het gevolg van Richtlijn 2006/123/EG (hierna: de (Diensten)richtlijn).³ Als gevolg van deze richtlijn is in het Burgerlijk Wetboek sinds 28 december 2009 een specifieke informatieplicht voor dienstverleners als bedoeld in de richtlijn opgenomen, te vinden in de artikelen 6:230a-f BW. Tegelijkertijd werden deze dienstverleners vrijgesteld van de

informatieplicht van artikel 6:234 BW. Dit betekende een aanmerkelijke versoepeling van de informatieplicht voor deze dienstverleners met betrekking tot de algemene voorwaarden.

De vrijstelling kent een ongelukkige geschiedenis. Doordat twee wetgevingstrajecten elkaar kruisten, is de vrijstelling korte tijd uit artikel 6:234 BW verdwenen en vervolgens (in een hergeformuleerde vorm) teruggekeerd. De staatssecretaris gaf aan dat de dienstverleners in de periode dat de vrijstelling was weggefallen, namelijk tussen 1 juli 2010 en 1 januari 2012, dienden te voldoen aan artikel 6:234 BW.⁴ Indien deze visie gevolgd wordt, brengt dat mee dat van groot belang is om vast te stellen wanneer een dienstenovereenkomst die onder de richtlijn valt is gesloten. Is dit net tussen 1 juli 2010 en 1 januari 2012, dan kan de afnemer zich beroepen op de bescherming van artikel 6:234 BW, en anders niet.

De visie van de staatssecretaris is met verwijzing naar de Europese origine van de regeling voor dienstverleners in de literatuur bestreden.⁵ Aangenomen wordt dat op grond van richtlijnconforme interpretatie de vrijstelling ook zou moeten gelden in de periode dat deze was weggefallen.⁶

In deze bijdrage zal ik betogen dat richtlijnconforme interpretatie van de Dienstenrichtlijn in deze periode juist niet toegepast kan worden.

3

* Mr. dr. M.Y. Schaub is universitair docent aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

1. En voor zover het geen internationale contracten betreft, zie art. 6:235 en art. 6:247 lid 2 BW.
2. De wijzigingen worden besproken door Spanjaard in *Contracteren* 2012/1, zie J.H.M. Spanjaard, Artikel 6:234 BW of de moeizame relatie van de Nederlandse wetgever met Europese regelgeving, *Contracteren* 2012/1, p. 27-33.
3. Richtlijn 2006/123/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2006 betreffende diensten op de interne markt, *PbEU* 2006, L 376, p. 36-68.

4. Kamerstukken I 2010/11, 31 358, nr. G, p. 3.

5. Zie W.H. van Boom, De hand gelicht met de terhandstellingsplicht, *AA* 2011, p. 728; C.E. Drion, Dwaallicht, *NJB* 2010/1875; Spanjaard 2012, p. 31.

6. Zie hierover T.B.M. Kersten, Richtlijnconforme uitleg van de informatieverplichting bij dienstverrichting; ijdele hoop voor ongemak?, *Tijdschrift Overeenkomst in de Rechtspraktijk*, 2012/6, p. 40-45.

2. De informatieplicht voor dienstverleners

Artikel 22 van de Dienstenrichtlijn bevat voor dienstverleners als bedoeld in de richtlijn verschillende informatieplichten, bedoeld om de dienstenmarkt transparanter te maken voor afnemers.⁷

Dienstverleners als bedoeld in de richtlijn zijn natuurlijke personen of rechtspersonen die in een lidstaat zijn gevestigd en diensten aanbieden of verlenen aan particulieren of bedrijven. Artikel 2 lid 2 van de Dienstenrichtlijn bevat een (vrij lange) lijst met uitzonderingen; zo vallen onder meer financiële diensten, elektronische communicatiediensten, diensten op het gebied van vervoer, diensten van uitzendbedrijven, audiovisuele diensten en diensten van particuliere beveiligers niet onder de richtlijn.⁸ Dat neemt niet weg dat de richtlijn gevolgen heeft voor vele ondernemers. De overwegingen bij de richtlijn noemen onder meer de volgende voorbeelden: managementconsultants, faciliteitenbeheer, reclamediensden, makelaarsdiensten, diensten van architecten, distributiehndel, organisatie van beurzen, autoverhuur en reisbureaus.⁹

Als gezegd, zijn de informatieplichten voor deze dienstverleners geïmplementeerd door middel van de artikelen 6:230a-f BW. Deze artikelen geven aan welke informatie door de desbetreffende dienstverlener moet worden verstrekt en op welke wijze. De algemene voorwaarden zijn één van de dertien informatie-items die aan de afnemer verstrekt moeten worden.¹⁰ De dienstverlener kan voor de wijze waarop hij de informatie dient te verstrekken uit verschillende mogelijkheden kiezen.¹¹ Dit kan onder meer door de informatie gemakkelijk toegankelijk te hebben op de plaats waar de dienst wordt verricht, of door de informatie gemakkelijk beschikbaar te maken op een aan de afnemer medegegeend elektronisch adres.¹² De informatie hoeft niet ten tijde van het sluiten van de overeenkomst verstrekt te worden, dit mag ook op een later moment plaatsvinden, zolang het maar vóór de verrichting van de dienst is.¹³ Zowel artikel 6:230b BW als artikel 6:234 BW bevat derhalve een informatieplicht ten aanzien van algemene voorwaarden. Om mogelijke verwarring hierover te voorkomen is door de wetgever besloten om dienstverleners als bedoeld in de richtlijn vrij te stellen van de

informatieplicht van artikel 6:234 BW,¹⁴ zodat er geen overlap is tussen de artikelen 6:230a-f en artikel 6:234 BW. Hiermee is de informatieplicht met betrekking tot algemene voorwaarden voor deze dienstverleners aanmerkelijk versoepeld. Ter hand stellen vóór of bij het sluiten van de overeenkomst is niet meer nodig, en ook de vereisten van artikel 6:234 leden 2 en 3 BW ten aanzien van elektronische algemene voorwaarden gelden niet.

De dienstverlener kan zowel bij elektronische als bij niet-elektronische overeenkomsten volstaan met het mededelen van een webadres waar de voorwaarden te vinden zijn.¹⁵ Gebruikers van algemene voorwaarden die moeten voldoen aan artikel 6:234 BW is dit niet toegestaan. Op grond van artikel 6:234 BW is gebruik van elektronische algemene voorwaarden enkel toegestaan in geval van elektronisch contracteren of met uitdrukkelijke instemming van de wederpartij.¹⁶ Bovendien kan dan niet zonder meer worden volstaan met het mededelen van een webadres; de elektronische algemene voorwaarden dienen vóór of bij het sluiten van de overeenkomst zodanig verstrekt te worden dat de wederpartij ze kan opslaan en weergeven.¹⁷ Aangenomen wordt dat dit betekent dat de elektronische voorwaarden daadwerkelijk door de gebruiker beschikbaar gemaakt moeten worden, bijvoorbeeld via integrale bijvoeging bij een e-mail of via een (duidelijke herkenbare) directe hyperlink.¹⁸ Verder is het de bedoeling dat de gebruiker van de voorwaarden het opslaan faciliteert door een download- of printvriendelijke versie van de voorwaarden te presenteren.¹⁹ Indien mondeling of schriftelijk gecontracteerd wordt, zullen de elektronische voorwaarden ten tijde en ter plaatse van het sluiten van de overeenkomst beschikbaar moeten zijn, zodat de wederpartij ze (bijvoorbeeld via iPad of smartphone) kan raadplegen en opslaan.

3. Het wegvallen en het herstel van de vrijstelling voor dienstverleners

De vrijstelling van bepaalde dienstverleners van artikel 6:234 BW is tijdens het implementatietraject van de

7. Zie overwegingen 97 en 102 van Richtlijn 2006/123/EG.

8. Voor de volledige lijst uitzonderingen zie art. 2 van Richtlijn 2006/123/EG.

9. Zie overweging 33 bij Richtlijn 2006/123/EG.

10. Art. 6:230b BW.

11. Art. 6:230c BW.

12. Zie art. 6:230c BW, optie 2 en 3. De voorwaarden in een bakje op de balie leggen waar een autoverhuurovereenkomst wordt gesloten voldoet volgens het Hof Arnhem aan de eisen van art. 6:230c BW, zie Gerechtshof Arnhem 11 december 2012, LJN BY5306, overweging 2.6.

13. Tenzij het gaat om een schriftelijke overeenkomst, zie art. 6:230e BW.

14. Nota van Wijziging van de Aanpassingswet van 16 september 2009, Kamerstukken II 2009/10, 31 859, nr. 4, p. 10, naar aanleiding van opmerkingen van de Eerste Kamer, zie: Kamerstukken I 2008/09, 31 579, nr. B, p. 6.

15. De wettekst spreekt van mededelen van een webadres, de verwijzing naar een website hoeft dus geen hyperlink te zijn.

16. Zie art. 6:234 leden 2 en 3 BW.

17. Art. 6:234 lid 2 BW.

18. Vgl. Kamerstukken II 2007/08, 31 358, nr. 3, p. 9, en o.a.: R.E. van Esch, *Algemene voorwaarden*, Computerrecht 2011/70; J. Hijma, *Algemene Voorwaarden*, Monografieën BW, Deventer: Kluwer 2010, p. 66; H.P.A.J. Martius, *Elektronisch handelsrecht – De juridische aspecten van elektronische communicatie in het handelsrecht*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2008, p. 123.

19. Martius 2008, p. 128-129; M.B.M. Loos, *Algemene voorwaarden bij consumentenovereenkomsten*, in: E.H. Hondius & G.J. Rijken (red.), *Handboek Consumentenrecht*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2011, p. 87.

Dienstenrichtlijn gerealiseerd door aan het destijds geldende artikel 6:234 BW, na onderdeel c, een nieuw onderdeel d in te voegen. De implementatiewetgeving is op 28 december 2009 in werking getreden.²⁰ Onderdeel d heeft vervolgens ongeveer een halfjaar in artikel 6:234 BW gestaan, want per 1 juli 2010 werd artikel 6:234 BW gewijzigd als gevolg van de Wet elektronisch rechtsverkeer.²¹ Deze wijziging betrof een herstructurering, de toevoeging van het huidige lid 3 en, zoals later bleek, de verwijdering van het recent toegevoegde onderdeel d.²² Deze verwijdering was een vergissing die het gevolg was van het kruisen van de wetgevingstrajecten van de Wet elektronisch rechtsverkeer en de implementatiewetgeving van de Dienstenrichtlijn. Beide wetgevingstrajecten zijn begonnen in vergaderjaar 2007–2008,²³ maar het nieuwe onderdeel d is pas in een vrij laat stadium van het implementatietraject in artikel 6:234 BW ingevoegd.²⁴ Bij de herformulering van artikel 6:234 BW als gevolg van de Wet elektronisch rechtsverkeer is met die verwijzing vervolgens geen rekening gehouden. De verwijzing naar de informatieplicht van de dienstverleners was per 1 juli 2010 dan ook weer verdwenen, maar de artikelen 6:230a–f BW waren er natuurlijk nog wel. Dat deed de vraag rijzen of het wegvallen van de verwijzing betekende dat de algemene voorwaarden nu toch weer op de wijze als voorzien in artikel 6:234 BW ter beschikking moesten worden gesteld door dienstverleners.²⁵

Nadat de verdwijning was opgemerkt, laat de staatssecretaris weten dat het wegvallen van de vrijstelling inderdaad het gevolg is geweest van de opeenvolgende wijzigingen en dat dit moest worden hersteld.²⁶ Deze reactie bevestigt dat het wegvallen een vergissing is geweest, maar zolang dit niet is hersteld moeten de dienstverleners volgens de staatssecretaris voldoen aan

de eisen van artikel 6:234 BW. De herstelwetgeving is vervolgens op 1 januari 2012 in werking getreden.²⁷

Als de visie van de staatssecretaris gevolgd wordt, geeft dit de volgende (opmerkelijke) chronologie. Tussen 28 december 2009 en 1 juli 2010 mochten dienstverleners als bedoeld in de Dienstenrichtlijn hun algemene voorwaarden beschikbaar maken op de wijze als bedoeld in artikel 6:230c BW, waaronder eenvoudigweg verwijzen naar een website waar de voorwaarden te vinden zijn. Tussen 1 juli 2010 en 1 januari 2012 mocht dit van de staatssecretaris niet en moesten dienstverleners voldoen aan artikel 6:234 BW. Vanaf 1 januari 2012 geldt (weer) dat de desbetreffende dienstverleners niet hoeven te voldaan aan artikel 6:234 BW.

Dat zou betekenen dat het van groot belang is om vast te stellen wanneer een dienstenovereenkomst die onder de richtlijn valt precies is gesloten. Is dat tussen 1 juli 2010 en 1 januari 2012, dan kan de afnemer zich volgens de staatssecretaris beroepen op de bescherming van artikel 6:234 BW, en anders niet.²⁸

4. De Europese origine van de artikelen 6:230a–f en artikel 6:234 BW

In de literatuur wordt aangenomen dat de visie van de staatssecretaris onjuist is.²⁹ Betoogd wordt dat gezien de Europese origine van de informatieplicht voor dienstverleners in artikelen 6:230a–f BW, deze regeling het primaat moet krijgen boven de nationaalrechtelijke regeling van artikel 6:234 BW. Om die reden zou de vrijstelling van artikel 6:234 BW ook moeten gelden in de periode tussen 1 juli 2010 en 1 januari 2012.

Nadere lezing van de Dienstenrichtlijn wijst echter uit dat de lidstaten niet verplicht zijn om dienstverleners vrij te stellen van andere informatieplichten. Van maximum- of totaalharmonisatie is op dit punt geen sprake. Dit volgt uit artikel 22 lid 5 van de Dienstenrichtlijn:

‘De in dit hoofdstuk genoemde informatie-eisen gelden in aanvulling op de eisen die al in het Gemeenschapsrecht zijn vervat en beletten de lidstaten niet op hun grondgebied gevestigde dienstverrichters aanvullende informatie-eisen op te leggen.’

De informatieplicht van artikel 6:234 BW kan gezien worden als een informatie-eis als bedoeld in artikel 22

20. Stb. 2009, 617 (inwerkingtredingsbesluit voor de Aanpassingswet dienstenrichtlijn) en Stb. 2009, 505 (inwerkingtredingsbesluit voor de Dienstenwet, het Dienstenbesluit centraal loket en enkele artikelen van het Aanpassingsbesluit dienstenrichtlijn). Strikt genomen was dat een dag te laat, omdat de Dienstenrichtlijn vereist dat de lidstaten de nodige wettelijke bepalingen in werking deden treden vóór 28 december 2009, zie art. 44 van Richtlijn 2006/123/EG.
21. Wet van 20 februari 2010 tot wijziging van enige bepalingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en het Burgerlijk Wetboek teneinde naast het in deze bepalingen gestelde vereiste van schriftelijkheid ook ruimte te bieden aan de ontwikkelingen op het gebied van elektronisch verkeer, Stb. 2010, 222.
22. Zie over deze wet onder meer: T.H.M. van Wechem, Wetsvoorstel 31 358: een hamerstuk met losse eindjes, *Contracteren* 2010/1, p. 3–4; E.C. Kraan-Beekman, *Leerstukken – Elektronisch contracteren*, maar toch de pen (moeten) hanteren?, *Contracteren* 2009/3, p. 80–81; H.P.A.J. Martius, Enige opmerkingen aangaande wetsvoorstel 31.358, *NTHR* 2008/6, p. 237–251.
23. Het wetsvoorstel voor de Dienstenwet is ingediend op 5 september 2008, zie *Kamerstukken II* 2007/08, 31 579, nr. 1; het wetsvoorstel voor de Wet elektronisch rechtsverkeer is ingediend op 25 februari 2008, zie *Kamerstukken II* 2007/08, 31 358, nr. 1.
24. Nota van Wijziging van de Aanpassingswet van 16 september 2009, *Kamerstukken II* 2009/10, 31 859, nr. 4, p. 10.
25. Deze vraag stelt bijv. Drion 2010/1875.
26. *Kamerstukken I* 2010/11, 31 358, nr. G, p. 3.

27. Wet van 27 oktober 2011 tot partiële wijziging van een aantal wetten op het gebied van Veiligheid en Justitie (Verzamelwet Veiligheid en Justitie 2011), Stb. 2011, 500. Voor inwerkingtreding zie: Stb. 2011, 592.
28. In de zaak met betrekking tot de huur van een auto die aan het oordeel van het Hof Arnhem was voorgelegd kwam dit punt (helaas) niet aan de orde. De vernietiging van de voorwaarden werd daar ingeroepen op 24 januari 2012, zie *Gerechtshof Arnhem* 11 december 2012, LJN BY5306.
29. Van Boom 2011, p. 728; Drion 2010/1875; Spanjaard 2012, p. 31. Zo ook Wissink in zijn conclusie bij HR 11 februari 2001, NJ 2011, 571, zie overweging 2.9.2.

lid 5 van de Dienstenrichtlijn. De Nederlandse wetgever was derhalve niet verplicht om dienstverleners vrij te stellen van artikel 6:234 BW, maar heeft dit op eigen initiatief gedaan om verwarring en eventuele samenloopproblematiek te voorkomen.³⁰ Nu de Dienstenrichtlijn geen maximumharmonisatie beoogt, staat het de Nederlandse wetgever vrij om al dan niet aanvullende informatie-eisen aan de dienstverleners op te leggen. Niet gezegd kan worden dat de informatieplichten van de richtlijn het primaat hebben boven de nationaalrechtelijke informatie-eisen.³¹

Met betrekking tot het reeds genoemde opslagvereiste van artikel 6:234 lid 2 BW ligt de vraag evenwel iets genuanceerder. Op grond van artikel 6:234 lid 2 BW moeten elektronische algemene voorwaarden zodanig ter beschikking gesteld worden dat de wederpartij ze kan opslaan en weergeven. Dit opslagvereiste komt voort uit artikel 10 lid 3 van Richtlijn 2000/31/EG (hierna: de E-commercerichtlijn).³²

Door Wissink is betoogd dat het de Nederlandse wetgever niet vrijstaat om uitzonderingen te maken op artikel 10 lid 3 van de E-commercerichtlijn.³³ Omdat deze bepaling (deels) is geïmplementeerd in afdeling 6.5.3 van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot algemene voorwaarden,³⁴ geldt deze regel niet ten opzichte van grotere wederpartijen en in het kader van internationale overeenkomsten.³⁵ De richtlijn geeft volgens hem geen enkele aanleiding om aan te nemen dat deze beperkingen zijn toegestaan.

Als zijn standpunt juist is,³⁶ brengt dit mee dat het de Nederlandse wetgever ook niet vrij staat om de dienstverleners als bedoeld in de Dienstenrichtlijn vrij te stellen van het opslagvereiste. Dit is in lijn met de Dienstenrichtlijn, omdat deze richtlijn niet heeft willen afdoen aan informatie-eisen uit andere richtlijnen, maar juist heeft willen voorzien in een aanvulling.

5. Deels wel en deels geen richtlijnconforme interpretatie

Uit het voorgaande volgt mijns inziens dat de vrijstelling van artikel 6:234 BW van dienstverleners als bedoeld in de Dienstenrichtlijn deels onjuist is (voor zover dit het opslagvereiste betreft) en deels onnodig (voor zover het nationale informatie-eisen betreft). Op de wenselijkheid en de bezwaren van deze vrijstelling ga ik in deze bijdrage verder niet in. Ik neem als uitgangspunt dat het de bedoeling van de wetgever is geweest om (ook al was dit onjuist of onnodig) dienstverleners als bedoeld in de richtlijn vrij te stellen van artikel 6:234 BW.

Die bedoeling kan als basis worden genomen om te betogen dat de vrijstelling ook zou moeten gelden in de periode dat deze was weggefallen.³⁷ Het wegvallen was een vergissing, zoals ook de Hoge Raad opmerkt in het arrest *First Data/Attingo*,³⁸ en die vergissing doet niet af aan de doelstelling van de wetgever. Nu de vrijstelling van bepaalde dienstverrichters van de informatieplicht van artikel 6:234 BW geen Europese opdracht was, is het mijns inziens niet mogelijk om via richtlijnconforme uitleg van de Dienstenrichtlijn te bewerkstelligen dat de vrijstelling ook in de periode dat deze was weggefallen zou moeten gelden. Het gegeven dat het wegvallen een vergissing was en het feit dat er anders een bijzonder ongelukkige (en arbitraire) situatie ontstaat, zouden voldoende aanleiding moeten zijn om tot de conclusie te komen dat de vrijstelling ook in de periode tussen 1 juli 2010 en 1 januari 2012 zou moeten gelden. De visie van de staatssecretaris moet dan ook als onjuist worden aangemerkt.

De vrijstelling van de verplichtingen van artikel 6:234 BW is evenwel mogelijk in strijd met de E-commerce-richtlijn voor zover dit ziet op het opslagvereiste. Ervan uitgaande dat het de lidstaten niet is toegestaan om uitzonderingen te maken op artikel 10 lid 3 van de E-commercerichtlijn, geldt het opslagvereiste ten onrechte niet voor dienstverleners die onder de Dienstenrichtlijn vallen. Dit probleem zou mogelijk wel met behulp van richtlijnconforme interpretatie van de E-commerce-richtlijn opgelost kunnen worden.³⁹

Dat betekent concreet dat dienstverleners die onder de Dienstenrichtlijn vallen vanaf 28 december 2009 met betrekking tot het beschikbaar maken van hun algemene voorwaarden mogen volstaan met verwijzing naar een website waar de voorwaarden (direct) te vinden zijn,

30. Nota van Wijziging van de Aanpassingswet van 16 september 2009, Kamerstukken II 2009/10, 31 859, nr. 4, p. 10, naar aanleiding van opmerkingen van de Eerste Kamer, zie: Kamerstukken I 2008/09, 31 579, nr. B, p. 6.

31. Tot een vergelijkbare conclusie komt M.B. Voulon, *First Data/Attingo*: gebruiker algemene voorwaarden voldoet niet aan informatieplicht indien de wederpartij met een internetzoekopdracht kennis kan nemen van de voorwaarden, *MvV* 2011/5, p. 141, met verwijzing naar o.m. overweging 90 bij Richtlijn 2006/123/EG. Uit deze overweging volgt dat de Dienstenrichtlijn niet ziet op contractuele betrekkingen tussen de dienstverlener en de afnemer.

32. Richtlijn 2000/31/EG van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2000 betreffende bepaalde juridische aspecten van de diensten van de informatiemaatschappij, met name de elektronische handel, in de interne markt, *PbEG* 2000 L 178, p. 1-15.

33. M.H. Wissink, *E-commerce, algemene voorwaarden en grote wederpartijen*, *NTBR* 2005/6, p. 263-264.

34. Ten aanzien van bedingen die geen algemene voorwaarden zijn is art. 10 lid 3 van Richtlijn 2000/31/EG geïmplementeerd in art. 6:227b lid 2 BW.

35. Zie de art. 6:235 en 6:247 BW.

36. Het standpunt van Wissink wordt in twijfel getrokken door Spanjaard, zie Spanjaard 2012, p. 29.

37. In die zin ook Kersten 2012, p. 44, maar hij koppelt in zijn redenering weer wel aan bij richtlijnconforme interpretatie van de Dienstenrichtlijn.

38. Zie HR 11 februari 2011, *NJ* 2011, 571 (*First Data/Attingo*), waar de Hoge Raad dit *en passant* opmerkt in overweging 3.4.2.

39. Hoe dit concreet moet plaatsvinden laat ik hier verder buiten beschouwing. Wissink 2005 beschrijft op p. 264 -266 de mogelijkheden hiertoe met betrekking tot grote wederpartijen en internationale overeenkomsten. Voor deze situaties gaat zijn voorkeur uit naar aanknoping bij art. 6:248 BW. Zie over richtlijnconforme interpretatie ook Kersten 2012, p. 40-45.

maar de voorwaarden zullen daar dan wel in een opslag- of downloadvriendelijke versie beschikbaar moeten zijn. Ter zijde kan worden opgemerkt dat de regeling ten aanzien van de informatieplicht met betrekking tot algemene voorwaarden inmiddels zo rommelig is geworden dat een algehele herziening wellicht aan te raden is.